

40

Ekim 2011

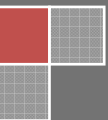
İKİV DEĞERLENDİRME NOTU

Kıbrıs'ta Son Perde

Can MİNDEK

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

www.ikv.org.tr

KIBRIS'TA SON PERDE

Türkiye'nin AB üyelik sürecinin önünde birçok engel olduğu öne sürülebilir. Üye ülkelerde yaşanan derin ekonomik krizin ve Avro'yu kurtarma çalışmalarının getirdiği olumsuz ortam bir kenara bırakılırsa, Kıbrıs sorununun ve kamuoyu desteğindeki azalmanın ön plana çıkan iki engel olduğu söylenebilir. Kamuoyu desteğinin iki tarafta da düşüyor olması geniş kapsamlı ve hızlı bir stratejiye duyulan gereksinimi de işaret ediyor. Kıbrıs sorununun çözümünde ise, adadaki liderler önemli adımlar atıyorlar. Bir yıldan kısa bir süre içerisinde çözüme ulaşılma ihtimali var ve böyle bir gelişmenin Türkiye'nin müzakere sürecini hızlandıracağı şüphesiz.

Bu değerlendirme notu, Kıbrıs müzakerelerinde gelinen noktayı özetlemeyi ve geleceğe dönük beklentileri incelemeyi amaçlıyor.

Müzakerelerde son durum

Kıbrıs'ta yürütülen kapsamlı çözüm müzakerelerinde, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon'un belirttiği şekilde "son perde"ye geçilmek üzere.¹Annan Planı'nın reddedilmesinin ardından yaşanan soğukluğun ve lider değişikliklerinin arkasından 2008 yılında Talat-Hristofyas görüşmeleri başlamış, daha sonra ise müzakereler Eroğlu-Hristofyas arasında devam etmişti. İki lider, 30-31 Ekim tarihlerinde New York yakınlarında Ban Ki-moon ile bir araya geldiler ve uzlaşma sağladıkları noktaları masaya yatırdılar. Sırada, 2011 yılı sonuna kadar sürdürülecek müzakereler ve arkasından toplanacak çok taraflı konferans var. Referandum öncesi bu adımlar atılırsa 2012 ilkbaharında Kıbrıs'ta son perde referandumlarla açılacak.

İki lider, 30-31 Ekim tarihlerinde New York yakınlarında Ban Ki-moon ile bir araya geldiler ve uzlaşma sağladıkları noktaları masaya yatırdılar. Sırada, 2011 yılı sonuna kadar sürdürülecek müzakereler ve arkasından toplanacak çok taraflı konferans var. Referandum öncesi bu adımlar atılırsa 2012 ilkbaharında Kıbrıs'ta son perde referandumlarla açılacak.

¹ Ban Ki-moon tarafından kullanılan "end game" ifadesini "son perde" olarak çevirmenin daha uygun olacağını düşündük. Genel Sekreter'in açıklaması için bkz. Çevrimiçi, http://www.unficyp.org/nqcontent.cfm?a_id=5057&tt=graphic&lang=1

Tablo 1: Bir bakışta Kıbrıs müzakereleri

Hedef: İki toplumlu, iki bölgeyi, tek bir uluslararası kişiliği haiz, federal bir cumhuriyet. Bu federal yapıda iki tarafın da eşit kurucu unsurlar olarak yer almaları öngörülüyor.	
Hangi konular görüşülüyor Yönetim ve güç paylaşımı, ekonomi, Avrupa Birliği, mülkiyet, toprak, güvenlik	
Uzlaşma sağlanan alanlar Yönetim ve güç paylaşımı* Ekonomi Avrupa Birliği konuları İç güvenlik	Masada bekleyen konular Toprak Mülkiyet Dış güvenlik ve garantör devletler

Bu noktaya nasıl gelindi

Kıbrıslı liderler, 19 Temmuz 2011 tarihinde, “yoğunlaştırılmış müzakerelere” başlanması yönünde karar almışlardı. Söz konusu karar, liderlerin 7 Temmuz’da BM Genel Sekreteri ile Cenevre’de gerçekleştirdikleri görüşmeye dayanıyordu.² Söz konusu yoğunlaştırılmış müzakereler 25 Temmuz’da başlamış ve liderler, 21 Ekim tarihine kadar 19 görüşmede bir araya gelerek tüm müzakere başlıklarını masaya yatırmışlardı.

30–31 Ekim tarihlerinde BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon’un da iştirakiyle düzenlenen görüşmeler kapsamında, adada yürütülen yoğunlaştırılmış müzakerelerde geline nokta üzerinden çalışmalara devam edildi. Böylece son bir yıl içerisinde BM Genel Sekreteri, liderlerle dördüncü kez bir araya gelmiş oldu. BM Genel Sekreteri Kıbrıs Özel Danışmanı tarafından yapılan değerlendirmeler; görüşmelerin azimli, olumlu ve verimli olduğu yönünde.

Yapılan görüşmeleri takiben liderlerden veya BM yetkililerinden herhangi bir açıklama gelmese de, aşağıdaki noktalarda uzlaşma sağlandığı basına yansdı:³

- İki meclisli bir yapılanma olacak. Temsilciler Meclisi, nüfusa dayalı bir orana göre oluşacak; Senato ise iki taraftan eşit sayıda üyeden meydana gelecek. Yasama faaliyetinin tamamlanabilmesi için her iki meclislin de onayı gerekecek.
- Oluşturulacak federal yapılarda (örneğin iç güvenlik teşkilatı) başkan ve başkan yardımcılığı görevleri Türkler ve Rumlar arasında paylaşılacak.
- Bir yıl süreyle Türk Lirası her iki tarafta da geçerli olacak ancak ortak para birimi Avro kullanılacak. Ayrıca, AB tarafından sağlanan mali yardımlardan her iki taraf ayrı ayrı faydalanabilecek. Buna ek olarak, Kuzey’in ekonomik gelişimi için yatırımlar artırılacak.
- Avrupa Birliği ile ilişkilerde alınacak kararlarda Dışişleri Bakanı ve AB Bakanı’nın imzası aranacak (söz konusu görevler de iki taraf arasında paylaşılacak).
- Kurucu devletlerin yargı sistemi devam edecek, federal düzeyde ise eşitliğe dayalı bir düzenleme yapılacaktır.

* Bu başlıkta görüşmeler devam ediyor ve bazı pürüzler bulunuyor.

² Can Mindek, Cenevre Görüşmeleri Sonrası Kıbrıs, *İKV Değerlendirme Notu, no.35*, Temmuz 2011, <http://www.ikv.org.tr/icerik.asp?konu=degerlendirmeler&baslik=DE%DOERLEND%DDRMELER>

³ Euractiv.com.tr, ‘Kıbrıs’ta “Belçika formülü” üzerine uzlaşma sağlandı, sıra referanduma geliyor’

Çevrimiçi, <http://www.euractiv.com.tr/yazici-sayfasi/article/kbrsta-belika-forml-zerine-uzlama-saland-sra-referanduma-geliyor-022140>

Bundan sonra neler olacak?

Liderler Kasım ayında görüşmelere yeniden başlıyorlar. New York toplantılarının ardından müzakereler “mülkiyet” başlığı ile açılacak. Yeni müzakere turunun sene sonuna kadar tamamlanması planlanıyor. Bunun ardından, çok taraflı görüşmeler (*multilateral talks*) –veya uluslararası konferans- toplanacak. Söz konusu görüşmelere iki kesimin yanı sıra Türkiye, Birleşik Krallık ve Yunanistan da katılacak. Böylece, üzerinde uzlaşma sağlanan plana son şekli verilmiş olacak.

Çok taraflı görüşmelerin tamamlanmasının ardından ise, referandum sürecinin başlaması öngörülüyor. Çözüm planı 2004 yılında olduğu gibi iki tarafta da referanduma sunulacak ve 1 Temmuz 2012’ye kadar Kıbrıs sorununun çözüme kavuşmasına çalışılacak. Referandumdan nasıl bir sonuç çıkacağı ise henüz tartışmalı. “Cyprus 2015” araştırması, Rum tarafındaki oyların “hayır” ağırlıklı olduğunu, Türk tarafındaki eğilimin de “evet” noktasından “kararatsız”a doğru kaydığını gösteriyor.⁴ Dolayısıyla, müzakerelerin tamamlanmasının ardından liderlerin çözümü kabul ettirmek için çok çalışmaları gerekecek.

Referandumda çıkacak sonuca ilişkin olarak şöyle farklı bir görüş de öne sürülebilir. 2003 yılından bu yana sınırların kademeli olarak açılması, ‘Avrupa Birliği’ fikirlerinin yayılmaya başlaması ve karşılıklı etkileşimin artması, kamuoylarında çözüme yönelik isteği artırmış olabilir. Bryant tarafından “komşuluk” üzerine oturtulan benzer bir düşünce, küreselleşme ile birlikte önemi artan “yerel” olgusunun, Kıbrıs’ta çözümü kolaylaştırabileceğini ve adada “post-milliyetçi” bir düzene geçilebileceğini ortaya koyuyor.⁵ Bu tartışmaların referandum sürecine gelmesi halinde nasıl bir etkisinin olacağını zaman gösterecek.

Türkiye’nin müzakere süreci

Her ne kadar AB liderleri GKRY’nin 2004 yılında Birliğe dâhil edilmesini bir hata olarak görseler de, bu mikro üyenin Türkiye’nin katılımı gibi büyük bir projeyi yavaşlatması karşısında genel olarak sessiz kaldılar. Bu bağlamda, Türkiye’nin tam üyeliğine şüpheyle yaklaşan kesimler için Kıbrıs sorunu uzun soluklu ve sağlam bir bahane sundu. Ancak daha geniş bir çerçeveden bakıldığında Kıbrıs sorununun çözümü AB politikalarının geleceği için de büyük önem taşıyor. Koeth tarafından da ortaya koyulduğu gibi, Batı Balkanlar’daki durum (Kosova sorunu) ve Kıbrıs sorunu AB için doğrudan bağlantılı: genişleme ve ortak güvenlik politikalarının geleceği tehlikeye girebilir.⁶ Dolayısıyla, mevcut krizin çözülmesi Birlik için de önemli ve bunun geniş vizyona sahip liderlerce ele alınması gerekiyor.

Türkiye açısından bakıldığında ise, giriş bölümünde de ifade edildiği gibi, Kıbrıs sorununun çözülmesi, müzakere sürecinin önündeki en büyük engellerden birinin kalkması anlamına geliyor. Böyle bir gelişme, hem teknik anlamda müzakereleri hızlandıracak hem de siyasi arenada Türkiye’nin daha güçlü ve etkili hareket etmesini sağlayacaktır. Öte yandan, diğer iç

⁴ *Cyprus 2015*, Çevrimiçi, <http://www.cyprus2015.org/>

⁵ Rebecca Bryant, *Tebaadan Vatandaşa. Kıbrıs’ta Modernite ve Milliyetçilik*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, ss.331–6.

⁶ Wolfgang Koeth, *The Continuous Challenge of Enlargement*, Çevrimiçi, http://www.eipa.eu/files/repository/eipascope/20110912112151_EipascopeSpecialIssue_Art12.pdf

ve dış politika konuları da göz önüne alındığında, Kıbrıs sorununun Türkiye için zarar değil yarar getireceği söylenbilir. Zira Türkiye hkmetinin de son seçimlerden bu yana Kıbrıs'ta yürütülen müzakerelere olumlu destek verdiği ortada.

Sonuç olarak Türkiye'nin üyelik müzakerelerinin, Kıbrıs sorununun ilerleyişine bağlı olarak önümüzdeki Temmuz ayı başında řu iki seçenekle karşı karşıya olacağı ne sürülebilir:

- i. zm halinde müzakerelerin yeni bir ivme kazanması;
- ii. zmszlęn devamı, GKRY'nin Dönem Başkanlığı görevini üstlenmesi ve ilişkilerin derin dondurucuya gitmesi.

Akılda tutulması gereken řu ki, Türkiye-AB ilişkilerinde yeterince zaman kaybedildi. Yeniden bir "derin dondurucu" safhası ile kaybedilecek vakit kalmadığı göz önünde tutularak, Kıbrıs sorununa en kısa zamanda barışıl ve kalıcı bir çözüm bulunmasıyla birlikte müzakerelerin hızlanması gerekmektedir.